

J.H. der Kinderen-Besier

SPELEVAART DER MODE

*De kledij onzer voorouders
in de zeventiende eeuw*

REGISTER

samengesteld door
Karel Schoeman

karlschoeman@intekom.co.za

(2003)

admiraals, 205-206
 agrafes, 225, 226
 akertjes, 92, 136, 175, 183
 allongepruik, 199
 Amalia van Solms, 74, 75-76, 110, 118
 Anna van Nassau: inventaris, 260
 armozijn (zijde), 28, 30, 66(2x), 171, 192, 212, 261, 262, 285; verklaring, 292

baard, 93-94, 119, 137, 178, 217-218. *Zie ook* knevel.
 baleinen, 184
 bandelier, 103, 142, 183, 223
 barbes, 230
 barcan, 292
 barchant, 292
 bedienden, 166. *Zie ook* keukenmeisje; pages.
 bef (mantelkraag), 42, 43
 bef (rabat) (platte kraag), 35, 70, 73, 92, 93, 94, 113, 135, 147, 155, 167, 171, 174, 187, 195, 214, 227-228; als kledingstuk bij wambuis, 214; patroon, fig.169
 besoarsteen, *zie* bezoarsteen
 beuling, 49
 bezoarsteen, 68, 118
 Bicker, Wendela, 160; rekeningboek, 161, 263-286, en *passim*; portret, 185, 190-191, fig.155
 bijhangende mouwen, 51
 binnenbroek, 31
 binnenwerk (van kraag), 56, 292
 blanketsel, 62
 boezelaar, 46, 66, 116, 192-193, 233
 Boheemse hof (Den Haag), 78, 126, 157
 bokkenleer, 29
 bombazijn, 292
 bonnet, 37, 95
 bont, 42, 44, 66, 53, 95, 106, 116, 125, 144, 162, 192, 193, 193-194, 232-233
 boogje (vrouwenmuts), 60, 114-115
 boogmuts, 115, 150
 borst, borstlijf, 47, 54, 104, 145, 168, 185
 borstharnas, 30, 85
 Borstius, Ds., 130-131
 borstlijf, *zie* borst, borstlijf
 borstrok (mannen), 26, 168, 217
 borststuk, 110
 bourat, 292
 bouw, bouwlijf, 47, 287
 bouwkunst, 128
 bouwlijf, *zie* bouw, bouwlijf
 bovenkousen, *zie* overkousen
 bovenmouwen, 225
 bovenmuts, 58-59
 bovenrok, *zie* overrok
 Brabantse huik. 64
 bragoenen, 47-48, 106

brassières (wambuis), zie innocent
 Bredase hoeden, 219
 breimachine, 39
 brides, 230
 brocaat, 292
 broek (mannen), 30, 88, 90, 96, 119, 134, 213; patroon, fig. 101
 broek (vrouwen), 46
 bruidshuik, 65
 bruidstoilet, 146
 burgemeesters, 86, 133
 burgerij, 23; en lubbenkraag, 55

cadenettes (haarlokken), 94, 117, 137, 151
 caffa, 292
 canons, 119-120, 140-141, 154, 180
 cappoet (mantel), 43
 capuchon, 191-92, 194, 207
 Cardenet (edelman), zie cadenettes (haarlokken)
 carmosijn, 43, 131, 292
 carsay, 292
 casjack, zie kazak
 casyant, 292
 Cats, Jacob, 78
 ceintuur, 51
 chamberlouc, 222
 chargie, 292
 chignon, 118, 150, 191, 230
 chignonkapje, 60, 115, 151
 Coen, J.P., 106
 coeurtje, 196, 202, 239
 coiffure, zie kapsel
 Coligny, Louise de, 19, 61, 74
 corset, 46, 120, 143, 185, 225
 cravat, 214
 crêpés, 230

damast, 292
 das (mannen), 176, 195, 214, 221
 das (vrouwen), 227-228
 décolleté, 104, 109, 111, 143, 145, 147, 155, 167, 184, 187-188, 196, 225, 226, 239. Zie ook neerstik; toer.
 degen, 103, 183, 211, 223
 degendrager, degenriem, 102, 142, 223
Delfland (admiraalschip), 162-163
 Den Bosch, zie 's-Hertogenbosch
 Den Haag, zie Bicker, Wendela; hofmode (Den Haag); Witt, Johan de.
 'deurslagen'/'deurhackle'/'deursneden' stoffen, 292
 dienstboden, 189. Zie ook keukenmeisje; pages.
 doekhuif, 169
 dolk, 103

dominees, *zie* predikanten
dominese, *zie* predikantsvrouw
doorslagen/doorhakte/doorsneden stoffen, *zie* 'deurslagen'/'deurhakte'/'deursneden'
stoffen

Doubleth, George Rantaller, 165
draagband (bandelier), 103, 162, 223
dundoek, 292
duvet, 219

écharpe, 232
edicten, *zie* kleder-edicten (Frankrijk)
eetmaal (Den Haag, 1649), 123-124
Elisabeth, koningin van Boheme, *zie* Boheemse hof (Den Haag)
engageantes, 196, 228
entredeux, 292
épauletten, 224
erewacht (1638), 86
Ernst Casimir van Nassau: patroon broek, fig.81; patroon mantel, fig.83

falie, 152
fantasiekapsels, 191. *Zie ook* cadenettes (haarlokken).
fantasiemuts, 150, 156, 166
fardegalijs, 14, 46, 71-72. *Zie ook* heupwring.
felp, 292
fluynen, 168
Fontangekapsel, 197, 199, 203, 230
Fontangemuts, 197, 202, 207, 230-231; maximale hoogte, 231; als huwelijksgeschenk,
232; opberging, 232
franjes, 227
Franse mode, 16, 25, 46, 56-57, 72, 91, 93-99 *passim*, 104, 105, 108-109, 123, 129,
135, 135, 143, 156, 195, 197, 202, 202-203, 206, 238-239. *Zie ook* hofmode (Den
Haag); Reigersberch, Maria van.
Franse réfugiés, 203
Frederik V, koning van Boheme, *zie* Boheemse hof (Den Haag)
Frederik Hendrik, Prins, 74; titel, 74-75
Friese stadhouders, 19
fustein, 292

garnering, *zie* kant; lint; rozetten
gebeelde weefsels, 292
gecatonneerd, 292
'gecratste stoffen', 292
geestelijken, *zie* predikanten
gegraveerde stoffen, 292
geparfumeerde kledingstukken, *zie* parfum en parfumeren van kledingstukken
'gesontheyd', 284. *Vgl.* santee.
gesteven kledingstukken, *zie* stijfjes en stijven van kledingstukken
gezanten (Den Haag), 123-124, 126-127
gitten, 54, 116
gordel, 44, 102, 142, 183
gordelketen, 51

gordelriem, *zie* gordel
 groffgrein, 292
 Groot, Hugo de, 22, 29, 39. *Zie ook* Reigersberch, Maria van.
 gros de Tours, 293
 guimpe, *zie* neerstik

haardracht (mannen), 37, 93-94, 119, 136, 177; Ds. Borstius over lang haar, 131
 haardracht (vrouwen), 59, 61, 68, 115, 117, 121, 151, 190. *Zie ook* chignon.
 haarlok (mannen), 117
 haarrol, 59
 halsdoek, halsneusdoek, 111, 112-113, 143, 147; patroon, fig.104. *Zie ook* toer.
 halsketen, *zie* sieraden
 halskraag, *zie* kraag
 halsneusdoek, *zie* halsdoek, halsneusdoek
 halsstuk, 188-189
 halsuitsnijding, *zie* décolleté
 halve kousen, 39, 95, 179
 handmof, *zie* mof
 handschoenen (mannen), 45, 183, 224
 handschoenen (vrouwen), 67, 116, 152, 194, 233
 hangmouwen, 107
 harnas, *zie* borstharnas
 hartje (boezelaar), 193
 Hein, Piet, 88-89, 89-100 *passim*
 hellebaard, 86
 hemd (mannen), 26, 70, 87, 134, 153
 hemd (vrouwen), 46, 149
 hemdrok, 26, 168
 hemdsmouwen, 184, 190, 210, 215, 225
 Hendrik IV van Frankrijk, 16, 71
 hermelijn, 125
 heupketen, 51, 68, 118
 heupwring, 46, 47
 hoed (mannen), 37, 71, 94, 137-138, 153, 178, 218. *Zie ook* steek
 hoed (vrouwen), 62, 115
 hoedband, 37, 62, 179, 218
 hoepelrok, *zie* fardegelijjn; heupwring
 hofmode (Den Haag), 17, 74, 100, 111, 115-116, 122, 157, 199. *Zie ook* Boheemse hof
 (Den Haag); Witt, Johan de.
 hofmode (Parijs), *zie* Franse mode
 hofvlieger, 52
 Honscot, Honscoten laken, 293
 Honthorst, Gerard, 76
 Hooff, C.P., 24
 hozen, 39, 95
 hozenbanden, 40
 Hugenootse réfugiés, 203
 huik, 15, 62-63, 115, 152, 193, 233; als nationaal kledingstuk, 62-63
 huikpersje, 64
 huisdracht (mannen), *zie* huismuts (mannen); japon, japonse rok; muilen
 huisdracht (vrouwen), 48, 144, 191, 233. *Zie ook* huisjakje; muilen.

huisjakje, 48, 192
 huismuts (mannen), 178
 hurluberlu (kapsel), 196, 201, 228
 Huygens, Constantijn, 35-36, 37, 67, 77, 220-221

 innocent, 153, 170, 209; patroon, fig.150
 isertgen (oorijzer), 59

 jabot, 134, 215, 220
 jachtkostuum, 233
 Jacobus I van Engeland, 29, 32; patronen van wambuis en pofbroek, figg.18, 19
 jakje, 48, 192
 japon, japonse rok, 221; benaming, 186; patroon, fig.194
 juppe (mantel), 43, 101
 justaucorps, 162, 195, 211
 justaucorps à brevet, 197-198, 253 (hfst.XVI n2)

 kabas, 182-183
 kalotje, 136-137, 177
 kam, 155, 191
 kameelhaar, 219
 kamelot, 293
 kamerdoek, 293
 kamizool, 195, 209, 212, 213
 kant, 35, 36, 56, 58, 67, 70, 92, 93, 119, 135, 141, 175, 180, 186, 188, 189, 201, 214, 226, 228, 233
 kap, 191-192
 kaper, 191-192, 232
 kapje (mannen), 217
 kapje (vrouwen), zie chignonkapje; muts (vrouwen)
 kaplaarzen, 40, 41, 71, 96, 98, 119, 139-140, 181, 220
 kapsel, zie haardracht
 Karel II van Engeland, 157
 karos (rijtuig), 21
 karpoes, 95, 138
 karsaai, zie carsay
 kasjak, zie kazak
 kazak, 43, 101, 142, 182, 221
 kerkkleding, 24 181-182
 keukenmeisje, 46, 57
 keurs, keurslijf, 47, 185, 288
 kinderkleding, 211; kleine jongens in vrouwendracht, 76' lange banden aan kinderkleding, 250 Xn1
 kleder-edicten (Frankrijk), 156, 197-198, 236
 'kleet', 26, 168, 171
 kleuren (in kleding), 15, 43, 55, 71, 72, 120, 121, 156, 158-159, 171, 182, 211, 235; namen, 174. Zie ook carmosijn; scharlaken; vermillioenrood; zwart (in kleding).
 klickers, 67, 117
 'klinckant', 293
 knevel, 37, 178, 217-218. Zie ook baard.
 kniebroek, 195

knopen, 38, 90, 170, 212-213; namen, 212-213
kottebecker (hoed), 219
koehaar, 31
kolder, 30, 85, 89, 102, 134, 209
kousebanden, 40, 71, 97, 139, 180, 219, 230
kousen (mannen), 32, 39, 90, 95, 138, 168, 179, 219: kleuren, 95
kousen (vrouwen), 66, 116, 168, 193: kleuren, 95
kraag (mannen), 34, 135
kraag (vrouwen), 49, 55, 105, 111, 120, 147
kraag (alg.): uitgaven, 126; dozen voor bewaring, 148-149; patronen, figg.85, 98, 104, 130, 169. *Zie ook* bef (rabat) (platte kraag); portefraes.
krulstok, 152
kurkertrekkerkrullen, 152, 155, 190

laarzen, *zie* kaplaarzen
laiton, 190
lamfers, 219
landadel, 22, 30, 85, 89
landmacht, *zie* militairen
leer, *zie* bokkenleer; handschoenen; kaplaarzen; schoenen; zeemleer
legeruniform, *zie* militairen
lijfje (bovenkleding), 47, 104, 143, 184
lijfje (onderkleding), 46
lijnwaad, *zie* linnengoed
linnengoed, 119, 168, 175, 197, 210, 215. *Zie ook* hemd; onderkleding.
lint, 120, 153, 173; 'stelsels van lint', 173-174, 224
lobbenkraag, *zie* lubbenkraag
Lodewijk XIII van Frankrijk, 137
Lodewijk XIV van Frankrijk, 177, 197
lubbenkraag, 34, 50, 55, 71, 92, 110, 144, 147, 189, 215; en 'Hollandse huisvrouw', 55; 'een stralend prachtstuk', 110; maakloon, 110-111; nadelen, 56
lubbenmanchetten, *zie* ponjetten

machayer, 293
manchetten, *zie* ponjetten
mandylke (mantel), 43, 101-102
mantel (mannen), 42, 71, 99-100, 141-142, 181, 220; rode mantels, 141-142. *Zie ook* rouwmantel; tabbaard (mannen).
mantel (vrouwen), 65 *Zie ook* huik; tabbaard (vrouwen); vliegerkostuum.
mantel (alg.): patroon, figg.83, 195.
mantelbef, 100
'mantelge', 101-102
manteltje (vrouwen), 116
Maria de Medicis, 86
Marken, 76
Mary Stuart I, 122, 146, 157
Mary Stuart II, 199-200
maskers, 68, 194, 233
Maurits, Prins, 18
Mazarin, Kardinaal, 156, 236
Mennisten, 131

Ment, Eva, 106, 114
 meubels, 75
 militaire uniformen, 206
 militairen, 37, 86, 90, 99, 102, 119, 142, 183, 206, 209, 220, 242
 mode, 234
 modepoppen, 17
 mof, 66, 116, 193-194, 224, 233
 mouches, 158, 232
 'moustache' (benaming), 94
 mouwen (mannen), 27, 28, 42, 87, 153, 170, 210, 211
 mouwen (vrouwen), 44, 47, 48, 109, , 104-105, 115-116, 121, 143, 146, 184, 196, 225, 226, 228
 Muiderkring, 84
 muilen, 66-67, 98, 99, 117, 193, 233
 muts (mannen), 95, 217. *Zie ook* huismuts (mannen).
 muts (vrouwen), 58, 114, 149, 155-156, 191; als symbool, 58; volksdracht, 192

nachtrok, 44, 222
 nachttabbaard, 44, 186, 222
 neerstik (guimpe), 109, 111, 112, 143, 189
 neusdoek, *zie* halsdoek, halsneusdoek; zakdoek

Oldenbarnevelt, Joan van, 21
 omslagdoek, 193
 onderbroek (mannen), 26
 onderbroek (vrouwen), *zie* broek (vrouwen)
 onderkleding (mannen), 26, 70
 onderkleding (vrouwen), 46
 onderkleding. *Zie ook* corset; hemd.
 onderkousen, 39, 66, 95
 onderlijfje, 143
 ondermouwen, 155, 225
 ondermutsje, 58-59, 114, 191
 onderriem, 67
 onderrok, 50, 54, 105, 109, 110, 144, 145, 155, 185, 226
 onderzieltje, 46
 oorijzer, 58, 150-151
 'Oostindische' stoffen, 192, 221. *Zie ook* armozijn (zijde).
 opmaak van gezicht, 62, 232
 optrekkieren (schutters), 85, 139
 Ordre de l'Union de la Joye, 127
 overkleed, 107, 109, 145, 186, 225
 overkousen, 40, 96, 99, 119, 179. *Zie ook* canons.
 overlijf, 47
 overmouwen, 109
 overrok, 54, 155, 186, 196, 226
 overschoenen, 67, 99, 117

paardehaar, 31, 217
 'pack', 26
 pages, 90, 101, 166

pagodemouwen, 211, 233
 palatine, 193, 232-233
 paniers, 226
 panne (trijp), 293
 parelen, 68, 69, 110, 118, 150, 152, 194
 parfum en parfumeren van kledingstukken, 45, 67, 98, 117, 194
 Parijs, *zie* Franse mode; Reigersberch, Maria van
 'parste huik', 63
 partisaan, 86
 pas (in vrouwenmuts), 59, 60
 patriciërs, *zie* burgemeesters; regenten; regentessen.
 patronen, figg.18, 19, 81, 83, 85, 98, 104, 130, 150, 169, 173, 194, 195
 pattes, 107, 143
 pauwenveren, 68
 Pepys, Samuel, 158
 pickedillekens, 47
 platte kraag, *zie* bef (rabat) (platte kraag)
 plooiakraag, *zie* lubbenkraag
 pluimen en veren, 37, 62, 68, 87, 117, 138, 152, 163, 218
 poederen van pruiken, 216
 poef, *zie* pouf
 pofbroek, 31, 90, 213; patroon, fig.19
 pofmouwen, 155
 poignetten, *zie* ponjetten
 ponjetten (mannen), 36, 93, 136, 176
 ponjetten (vrouwen), 57-58, 114, 121, 149, 189-190
 portefraes, 36, 57, 112; fig.24B.
 portepee, 18, 223
 pouf (vrouwenrok), 196, 202, 207, 227
 predikanten, 167; veroordeling van mode, 130; tractement, 167
 predikantsvrouw, 132, 167
 pruiken, 61, 136-137, 153, 157, 159, 177, 195, 198, 200, 205, 215-216; prijzen, 217
 pruikenmutsje, 217
 puntmuts, 151
 'pyeke' (jasje), 101

rabat, *zie* bef (rabat) (platte kraag)
 rassa, raz, 293
 réfugiés, 203
 regenten, 23, 80, 128, 136, 164, 205
 regentessen, 144, 150, 167, 188
 Reigersberch, Maria van, 24, 26, 38, 39, 61, 93, 96-98 *passim*, 102, 117, 148; portret,
 fig.133B
 reismantel, 100
 rhingravekostuum, 153, 170, 209; herkomst van naam, 172; patroon, fig.150
 Richelieu, Kardinaal, 72, 236
 riem, *zie* gordelriem
 'rijdtrock', 100
 rijglijf, 184-185, 185
 rijkleiding, 100, 115-116, 146, 166, 181, 206, 209, 220, 241-242
robe de chambre, 187

rockgen, *zie* roxken
 rok (mannen), 162, 195, 209; patroon, fig.173. *Zie ook* roxken.
 rok (vrouwen), 49, 105, 143, 184, 225
 rokbroek, 135, 153, 173
 rokkostuum, 195, 197, 209
 'roosen', *zie* rozetten
 rouwborst, 109
 rouwhandschoenen, 67
 rouwhoed, 219
 rouwkleding (alg.), 61, 158
 rouwmantel, 100, 142, 220; patroon, fig.195
 rouwmouwen, 109
 rouwmuts, 61
 rouwrok, 109
 rouwvlieger, 109
 roxken, 27-28, 70, 87, 133, 209
 rozetten, 41, 71, 88, 97, 98, 104, 108, 139
 rugkraag, 111
 ruiterkleding, *zie* rijkkleding
 Ruyter, Michiel de, 162, 163, 204

 's-Gravenhage, *zie* Bicker, Wendela; de Witt, Johan; hofmode (Den Haag)
 's-Hertogenbosch, 65
 samaer, 53, 291
 santee, 269-270 *passim*. *Vgl.* 'gesontheyd'.
 scharlaken, 185
 schedelkapje (vrouwen), 150
 Scheveningen, 101
 schilderkunst, 129, 207
 schoenen (mannen), 40, 97, 139, 181, 219. *Zie ook* kaplaarzen; muilen.
 schoenen (vrouwen), 66, 117, 193 vr, 233. *Zie ook* muilen
 schootlijfje, 184
 schortecleet, 66
 schorteldoek, 66
 schouderwielen, 47
 schutters, 85, 95, 103, 119, 120, 133-134, 136, 139, 142, 166
 serge, 293
 Sévigné, Mme de, 187, 190, 220-221, 228
 sieraden, 68, 117-118, 150-151, 152, 194. *Zie ook* heupketen; hoedband; parelen.
 sierkam, *zie* kam
 sis (tekstiel), 221
 sjerp ('sluier'), 49, 55, 85, 86, 103, 134, 142, 222
 sleep, 144, 155, 185, 186, 207, 226, 227
 sleutelring, 67
 sluier, 61, 194. *Zie ook* sjerp ('sluier').
 sokken, 39, 95, 138
 soldaten, *zie* militairen
 Spaanse mode, 12, 16, 31, 34, 42, 46, 52, 58, 76, 92, 238
 spanbroek, 213
 spanen dozen, 232
 'speldewerck, 56, 293

spelevaart, 234
 'spigilien', 293
 sponton, 86
 sporen, 99, 220. *Zie ook* kaplaarzen.
 staatsiekleed (De Witt), 162
 staatsiepruik, 216
 steek, 195, 218; driehoekig (tricorne), 218
 Steinkerken, 215, 233, 228
 'steltstels van lint', *zie onder* lint
 stevels, *zie* kaplaarzen
 stijfjel en stijven van kledingstukken, 36-37, 57, 93, 141, 148
 strik, strikdas, 214
 struisveren, *zie* pluimen en veren
 struisvogels, 219
 surtout, 221

tabbaard (mannen), 21, 43, 54, 102, 142, 168, 183, 221, 291
 tabbaard (vrouwen), 186, 289, 291
 tabijn, tabijt, 293
 Temple, William, Sir, 160, 204
 tipmuts, 150, 191
 tobijn, 293
 toer, 143, 149, 155, 189, 201, 227-228
 toilet, toilettes, 293
 toilettafel, 186
 toupets, 230
 tour de gorge, *zie* toer
 tournure, 227
 tractement (predikanten), 167
 tricorne, 218, 233
 trijp, *zie* panne (trijp)

uniform (militair), 206. *Zie verder* militair.
 Urk, 95
 veren, *zie* pluimen en veren
 vermillioenrood, 183
 vest, 195, 212
 vlechtsnoer, 169
 vleugelmouwen, 100, 101
 vleugelmuts, 60, 114, 149
 vliegerkostuum, 50, 68, 72, 85, 105, 121, 144, 154, 168; 'pseudo-vlieger', 108, 145
 voeringbroek, 31
 Volendam, 95
 'volgeschrafte' stoffen, 292
 voorhoofdsnaald, 68, 118
 voormouwen, 58, 149, 176, 184, 189-190, 215, 225, 228
 voorschoot, 66, 193
 vrouwen: de 'Hollandse vrouw', 129-130, 166-167, 206-207; de 'oude vrouw', 144. *Zie ook* keukenmeisje; regentessen; vliegerkostuum.
 vrouwenhaar (voor pruiken), 217
 vrouwenmanteltje, *zie* manteltje (vrouwen)

vrouwenmuts, *zie* muts (vrouwen)
vrouwentabbaard, *zie* tabbaard (vrouwen)

waaiers, 68, 117, 118, 152
wambuis, 26, 70, 87, 119, 133, 153, 209; patronen, figg.18, 65
wandelstok, 45, 183, 224
Willem II, Prins, 76, 122
Willem III, Stadhouders-Koning, 125, 157, 199, 222
Winschoten, 65
Winterkoning (Boheme), *zie* Boheemse hof (Den Haag)
Witt, Johan de, 127-128, 160, 175-176; staatsiekleed, 162. *Zie ook* Bicker, Wendela.
wrong (heupwrong), *zie* heupwrong
wrong (oorijzer), 59

zakdoek (neusdoek), 44, 67, 117, 183
zakken, 210, 211, 213-214
zakneusdoek, *zie* zakdoek (neusdoek)
zeemacht, *zie* admiraals
zeemleer, 39
zieltje, 46
zondagse kleding, 24
Zuidelijke Nederlanden, 25, 34-35
zwaard, 103
zwaardriem, 102, 142
zwart (in kleding), 15, 23, 53, 72, 82, 100, 108, 120, 121, 129, 165, 167